

ПАЭТЫЗАЦЫЯ РОДНАЙ ЗЯМЛІ ў ТВОРАХ МАКСІМА ТАНКА

Паэзія Максіма Танка ўражае разнастайнасцю тэм, вобразаў, форм, творчым засваеннем нацыянальнай паэтычнай традыцыі. А галоўная тэма, якая праходзіць праз усю творчасць Максіма Танка, – Радзіма ў самых розных яе праявах: гісторыя і яе адлюстраванне ў легендах і паданнях, песні і казкі, маляўнічая прырода, родная зямля... «Ёсць адна песня песняў – / Пра Радзіму» [6, с. 82], – пісаў Максім Танк, сцвярджаючы важную думку пра тое, што зямля, на якой нарадзіўся і вырас, вызначальная прыродная і духоўная канстанта нашага нацыянальнага быцця, – самая важная тэма для паэта, «песня песняў».

У мастацкай свядомасці Максіма Танка родная зямля – гэта надзвычай важны вобраз-матэрыял, крыніца натхнення мастака слова. Вобраз «малой радзімы» паэт пранёс праз усе жыццё. Нарачанскі край, вёску Пількаўшчыну Максім Танк уклаў у сваіх творах. Чыстыя і светлыя пахучыя паэтычныя нараджалі адпаведныя настроі радкі: «Помні заўжды аб зямлі той, / Што нарадзіла цябе...» [4, с. 523], «Я часта начую і оною ля сосен сваіх нарачанскіх, / Дзе ўсе беды мае, / Дзе ўсе радасці мае, / Дзе ўсе думы мае» [4, с. 498], «Мне за ўсё даражэй / Небазвод нарачанскі, / Абапёрты на плечы / Вынослівых сосен...» [4, с. 524]. Гэтыя радкі ўспрымаюцца як бясконцае прызнанне ў любові роднаму нарачанскаму краю.

Максім Танк шукаў «непаўторныя фарбы і гукі» прыроды паўсюдна – «сярод сузор'яў, дрэў і траў, там, дзе ніхто іх не шукаў» і нарадзіўся ў годзі іх у блізім і родным нарачанскім краі, у наднёманскіх лясах, на пярэдняй беларускай зямлі, дзе «крыніцы звяняць, пераліўчата ззяюць азёры, / Дзе стаяць велькіны – капцы-курганы, / Векавечным парослыя борам» [3, с. 3]. Паэт пісаў, услуўляючы родную зямлю: «Ёсць такая зямля казак, песень, якіх / Больш нідзе не пацудзіць, не знайсці, / Дзе ў купальскую зачараваную ноч / Расцвітае цвет папараці. / Ёсць такая зямля: дзень адзін пражывеш, / І адступляць ліхія нягоды, / Будеш маршчыць ёй будзе сніцца табе, / Будеш помніць яе ты заўсёды. // Вось на гэтай зямлі шчасце выпала мне / Жыць, за плугам хадзіць і збіраць / Непаўторныя казкі і песні яе, / І аб, сястры, усе іх вам перадаць» [3, с. 3].

Паэт Анаголь Вярцінскі адзначаў: «Музу Максіма Танка цяжка ўявіць у адрыве ад нарачанскіх хвалі і сосен ад роднай прыроды» [2, с. 10]. Ужо ў першых творах для дзяцей, казках «Сказ пра Вяля» і «Казка пра Музыку», заснаваных на народных легендах, ёсць аўтарскія эпізоды, якія пераконваюць у незвычайнай, нават казачнай прыгажосці любімай паэтам зямлі, наоўленай непаўторнымі гукамі і фарбамі: калі слугі шукалі Музыку, ім падавалася, што ўсё «наваколле грае і спявае», а адкуль чуўся той дзіўны водгалас, здагадацца не маглі: «Адзін кажа: / – Можна, гэта здань? / Другі: / – *Мо трава спявае?* / Толькі трэці, / Прыважыўшы вуха, / Кажу: / – Братцы! Тут зямля такая!» [3, с. 20].

«Тут зямля такая!» – за гэтымі словамі разуменне, наколькі спеўная, мілагучная, шчодрая і таленты беларуская зямля. У самыя светлыя хвіліны жыцця яна бачыцца і чуецца паэту «Ціхім шэпатам крынічным / Шумам трыснікоў зялёных, / Медным коласам шанічным, / Васільковым звонам лёну» [3, с. 36].

Максім Танк заўсёды знаходзіць нешта асаблівае, патаемнае ў звыклых малюнках прыроды. У яго «чоўнам выплывае сні дзень», «з трыснікамі гавораць азёры», «зачапіўшыся за сасновы грэбень, калышацца сніе неба» [3, с. 18], «сонца ў хвалюча мора тае», «ціхай скрыпкай» грае вечер [3, с. 34], «сонца спелаю ранетай наліваецца над Нёмнам» [3, с. 36]. Гэта эстэтычнае адкрыццё Максімам Танкам роднай зямлі як сімвала высокай красы і выключнай духоўнай каштоўнасці: «Ёсць куток на зямлі: / Дзень адзін пражывеш – / Назавуць цябе зачаруе» [3, с. 36], «А глянеш навокал – / Такая краіна: / Дзе ступіш – то рэха, / То казка, быліна...» [3, с. 17].

Пры зрокавым успрыянці Максім Танк перш за ўсё выдзяляе колер ва ўсім багачці тонаў і паўтонаў. У яго вецер «свівыя хвалі Нёмну пеніць», «золатам сінім зігцеюць азёры», «вясёлкай ззяюць воды сінія» [3, с. 36], «купаецца зялёны вецер у траве» [3, с. 22], «шумяць прасторы жыта ў залатым імлістым цвечце» [3, с. 31].

Літаратуразнаўца А. І. Бельскі адзначаў: «Паэзія Максіма Танка – уся ад зямлі...» [1, с. 14]. Можна дадаць: яна зраслася з роднай зямлёй, стала яе непаўторным адлюстраваннем у адметных мастацкіх вобразах, выяўленнем глыбіннай існасці маці-зямлі – жыццядайнай і шчодрой, цяплівай і трывай, адухоўленай і песеннай» [1, с. 22].

Родная зямля, «малая радзіма» ў Максіма Танка паняцце персаніфікаванае, асабовае: «Я разгадаць не раз хацеў / Твой дзіўны вобраз...» [4, с. 83], «І толькі ўсюды тваё імя / Мне шэпчаць травы і лісты...» [4, с. 84].

Лес, поле, возера Нарач, нарачанскія сосны, Нёман ствараюць разам нацыянальны пейзаж роднай зямлі, бясконца прыгожай, мілай сэрцу: «Я, нават будучы глухім, / Між тысяч іншых сосен / Адрозніў бы іх пошум» (верш «Наднарачанскія сосны»), «Люблю твае, Нарач, затокі і тоні, / Як вецер густыя туманы развісець, / Што пача срабрыста на хвалях зазвоніць, / Цалуючы зоры, калышучы месяц» (паэма «Нарач»).

Яркасць і прыцягальнасць паэтычнага таленту Максіма Танка аформілі тры духоўныя крытэрыі, якімі ён кіраваўся ў жыцці і творчасці, падмацаваныя вялікай любоўю да нарачанскага краю, «малой радзімы» – Пількаўшчыны, што да Мядзельшчыне. У паэта паняцце роднай зямлі культывае, якое вырастае да духоўна-філасофскага канцэпту (вершы «Гэта зямля – нічым не прыкметная», «З усіх ды можна знайсці...»). Своеасаблівым жа кодам да творчасці Максіма Танка можа служыць яго верш «Шчаслівы, што пяю цябе, Радзіма...»: «Шчаслівы, што пяю цябе, Радзіма, / І калі мо не на ўсе песні хопіць / Адмернага лёсам чагу, ведай: / Я дапяю іх, нават калі буду / Пясчынкай на тваіх шляхах бясконца, / І маской на нарачанскім узбярэжжы / Ці жаўруком – прадвеснікам жыцця» [4, с. 52].

ЛІТАРАТУРА

1. Бельскі, А. І. Максім Танк: паэтычна-філасофскі зямлі / А. І. Бельскі // Сёмыя Танкаўскія чытанні: да 95-годдзя Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка : зб. навук. арт. / Бел. дзярж. пед. ун-т ; рэд. кол.: Г. Я. Адамовіч, Д. В. Дзядко, А. У. Жардзэцкая і інш.; адк. рэд. Ф. С. Шумчык. – Мінск, 2010. – С. 14–22.
2. Вярцінскі, А. І. Становіцца песняй. / А. Вярцінскі // ЛіМ. – 1982. – 17 верас. – С. 10.
3. Танк, М. Блікі сонца : вершы, казкі / М. Танк. – Мінск : Юнацтва, 1997. – 128 с.
4. Танк, М. Збор твораў : у 3 т. / М. Танк. – Мінск : Маст. літ., 1980. – Т. 4. – 720 с.
5. Танк, М. Збор твораў : у 13 т. / М. Танк / НАН Беларусі, Ін-т літаратуры імя Я. Купалы. – Мінск : Беларус. навука, 2006–2012. – Т. 1 : Вершы (1930–1939). – 2006. – 374 с.
6. Танк, М. Мелі каўчык : вершы / М. Танк. – Мінск : Маст. літ., 1996. – 207 с.

Паляшчук Н. В. (Мінск, Беларусь)

ФОРМЫ ЧАСУ ДЗЕЯСЛОВА Ў ФУНКЦЫІ ПРСТАГА ДЗЕЯСЛОЎНАГА ВЫКАЗНІКА (на матэрыяле старабеларускай свецка-мастацкай пісьменнасці)

У дадзеным артыкуле сістэматызаваны назіранні над ужываннем часавых формаў дзеяслова ў функцыі простага дзеяслоўнага выказніка (ПДВ) у рознажанравых тэкстах старабеларускай свецка-мастацкай пісьменнасці – летапісах, хроніках, хранографіях, воінскіх і рыцарскіх раманах і аповесцях, мемуарных творах.

1. У разгледжаных помніках ПДВ выражаўся дзеясловамі цяпершняга часу 1-ай, 2-ой, 3-й асобы адзіночнага і множнага ліку. Дзеясловы 1-ай асобы адзіночнага ліку